

Atıf (cite): Basatemur, Ahmet (2025). Kurumsal söylem ya da söylemin kurumsallaşması, *Disiplinler Arası Dil Araştırmaları Dergisi*, 10, 101-115. doi: 10.48147/dada.1654469

Kurumsal Söylem ya da Söylemin Kurumsallaşması¹

Ahmet BASATEMUR²

Kurumsal Söylem ya da Söylemin Kurumsallaşması

Öz

Hasta-doktor, öğrenci-öğretmen etkileşimleri, şirket toplantıları, iş yerleri, mahkeme salonları, nikah merasimleri, müşteri temsilcisi görüşmeleri, siyasi konuşmalar, sivil toplum kuruluşlarının toplantıları, kamu kurum ve kuruluşları, legal ya da illegal örgütlerde söylemin kurumsallaştığını görmekteyiz. Söylemin kurumsallaştığı bu tür ortamlarda kullanılan dil, günlük sosyal konuşmalardan bir dizi farklı etkileşim özellikleri taşımaktadır. Özellikle yabancı dilbilimciler, 1960'lardan sonra kurum ya da diğer örgütlü yapıları, söylem çalışmalarının odağı haline getirmiştir. Ülkemizde ise makale düzeyinde yapılan birkaç çalışma dışında söylemin kurumsallaştığı bağlamlara henüz yeterince ilgi gösterilmemiştir. Yapılan çalışmalarda da *kurum*, *kurumsal* ve *kurumsallaşma* tanımlarından kaynaklı *kurumsal söylem* (*institutional discourse*) ve *söylemin kurumsallaşması* kavramlarının alanı ve sınırlılıkları hakkında bulanıklık söz konusudur. Halbuki kurumsal söylem (*institutional discourse*) ile söylemin kurumsallaşması aynı kavram değildir. Kurumsal söylem, söylemin kurumsallaştığı kurumlarda ortaya çıkarken, söylemin kurumsallaşması ise yalnızca kurumlara has bir özellik değildir.

Anahtar Sözcükler: Söylem, Kurumsal söylem, Söylemin Kurumsallaşması, Kurum, Kurum dili.

Institutional Discourse or Institutionalisation of Discourse

Abstract

We see discourse is institutionalised in patient-doctor, student-teacher interactions, company meetings, workplaces, courtrooms, wedding ceremonies, customer representative meetings, political speeches, meetings of non-governmental organisations, public institutions and organisations, legal/illegal organisations. The language used in these environments where discourse is institutionalised carries a number of different interactional features from daily social conversations. Especially foreign linguists have made institutions or other organised structures the focus of discourse studies since 1960s. In Turkey, except for a few studies at the article level, not enough attention has been paid to the contexts in which discourse is institutionalised. In the studies that have been conducted, there is a blurring of the field and limitations of the concepts of institutional discourse and institutionalisation of discourse due to definitions of institution, institutional and institutionalisation. Institutional discourse and institutionalisation of discourse are not the same term. While institutional discourse emerges in institutions where discourse is institutionalised, the institutionalisation of discourse is not a feature unique to institutions.

Keywords: Discourse, Institutional discourse, Institutionalisation of discourse, Institution, Institutional language

Makale Türü: Araştırma

Paper Type: Research

1. Giriş

Hasta-doktor etkileşimleri, şirket toplantıları, iş yerleri, mahkeme salonları, nikah merasimleri, müşteri temsilcileri ile müşteri arasındaki konuşmalar, TV haberleri veya röportajları,

¹ Bu yazı Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında devam etmekte olan "Kurum Başkanlarının Kamu Bilgilendirme Konuşmaları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Söylem Çözümlemesi" adlı Doktora tezinden üretilmiştir.

² Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, a_basatemur45@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-5438-8181

okullarda öğretmen-öğretmen ya da öğretmen-öğrenci iletişimleri, siyasi bir konuşma, demek, sendika gibi sivil toplum kuruluşlarının genel kurul toplantıları veya toplanmalarında ve daha birçok farklı durumlarda kurumsal diyaloglarla hayatın her anında karşılaşmak mümkündür. İnsanlar günlük hayatında çeşitli organizasyonlara dahil olduklarında ya da dahil olmak zorunda kaldığında ilgili işlerini yürütmek için dili kullanır. Bu tip ortamlarda gerçekleşen etkileşimin günlük hayattaki etkileşimden farklı olduğunu ve söylemin daha kurumsallaştığını görmek mümkündür.

Söylemin kurumsallaştığı bu tür ortamlarda kullanılan dil, günlük sosyal konuşmalardan bir dizi farklı etkileşim özellikleri taşıdığından araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Ancak çalışmalarda ortamın/bağlamın çeşitliliği, bir takım terim problemlerini ortaya çıkarmıştır. Biz, söylemin kurumsallaştığı bağlamlarda yapılan çalışmalarda sıkça karşılaşılan “kurumsal söylem” kavramı üzerinde duracağız ancak konunun anlaşılması için öncelikle kurum ve kurum diline kısaca değinmemiz gerekmektedir.

2. Kurum ve Kurum Dili

Kurumları tanımlamak zordur. Kurumlar genellikle okullar, hastaneler, medya kuruluşları, hapishaneler veya mahkemeler gibi fiziksel binalar ve ortamlarla ilişkilendirilir. Popüler olarak kurum özellikle eğitime, kamu hizmetine veya kültüre adanmış bir kuruluş veya böyle bir organizasyonu barındıran bina ve binalar olarak görülür. Kısacası kurumlar devletin kamu organlarıyla ilişkili yapılardır (Mayr, 2015: 757).

Türkçe sözlükte ise *kurum* (institution), “evlilik, aile, ortaklık, mülkiyet gibi köklü bir yapıyı içeren, genellikle devletle ilişkisi olan yapı veya birlik, müessese.” olarak tanımlanır (Komisyon, 2011: 1538). Bir kurumdan bahsedildiğinde sosyal sistem ve hedef kitlesi üzerinde büyük bir etkiye sahip olan siyasi, idari, eğitim, ekonomik vb. birimler ve diğer unsurlar anlaşılır (Stamatescu, 2022: 51).

Roberts’e göre kurum, ortak bir kültürel bilgi stoğu sağlayan tekrarlanan eylemlerin kademeli tortulaşmasıyla ortaya çıkar. Kurumlarda temsilci olanlar, insanları ve sorunları paylaşılan kültürel bilgiye göre değerlendiren profesyoneller, uzmanlar ve bürokratlar olarak tanımlanır (2010: 182).

Aktan ve Aktan kurumları, sosyolojik anlamda “formel kuralların ve informal kuralların³ toplumsal yaşamda yerleşmiş hali.” şeklinde tanımlar (2019: 72). Elbette dil çalışmalarına konu olan kurumun yalnızca kendisi ve yapısı değil kurumda uygulanan formel, informal kurallarla birlikte kurum içerisinde kullanılan kurum dilidir. Bu sebeple çalışmamızda kurum kavramını

³ Formel kurallar, genel olarak devlet tarafından oluşturulmuş “yazılı kurallar” bütünü; informal kurallar ise “kurumlarda kendiliğinden oluşmuş ve zamanla toplum tarafından kabul görerek yerleşmiş yazılı olmayan kuralları” ifade eder. (Aktan ve Aktan, 2019: 72)

“Sözceleme işlevinin yerine getirilmesini, sözceleycilerin ve alıcıların durumunu, söylenebilecek ve söylenmesi gereken içerik türlerini, bu tür bir sorgulama için meşru olan sözceleme koşullarını sınırlayan aygıt.” anlamında kullanıyoruz (Oger ve Ollivier, 2003: 128).

Potter ve Wetherell (1987:6), söylemlerin sadece bir şeyleri tanımlamakla kalmadığını aynı zamanda bir şeyler de yaptığını vurgular. Söyleme bu anlayış ile yaklaşan araştırmacılar, genel olarak sosyal dünyayı oluşturan örgüt ve kurumların söylem yoluyla nasıl oluşturulduklarını ve varlığını nasıl sürdürdüklerini inceler (Wood ve Kroger, 2000: X).

Fairclough kurumu, bir sözlü etkileşim mekanizması veya bir söylem düzeni olarak tanımlar ve şöyle açıklar:

“Her kurumun kendi konuşma olayları dizisi, kendi özel ortamları ve sahneleri, katılımcı kadrosu ve bunların birleşimi için kendi normları vardır. ... Bence kurumu, üyelerinin sosyal eylemlerini aynı anda hem kolaylaştıran hem de kısıtlayan bir unsur olarak görmek gerekir: Onlara eylem için bir çerçeve sunar, bu çerçeve olmadan eylemde bulunamazlar ancak böylece onları bir çerçeve içinde hareket etmeye zorlar.” (Fairclough, 2010: 40-41).

Kurumlarla ilgili olarak farklı sınıflamalar ve tanımlamalar yapılsa da araştırmacılar, kurumların kendine özgü kuralları olduğu, insan davranışları ve konuşmaların kurumların özelliklerine⁴ göre (örneğin hastane, okul gibi kurumlarda katılımcıların dilsel ve fiziksel davranışları ile hapisane, askeri kurumlar, mahkeme salonlarındaki katılımcıların dilsel ve fiziksel davranışlarının farklılık göstermesi) değişiklik gösterdiği konusunda hemfikirdirler.

Kurumların kendilerine özgü karmaşık yapı ve davranış örüntülerini ortaya koyduğunu ifade eden Elçioğlu vd. kurum dilini kendine özgü kurallar çerçevesinde dilin kullanımına izin veren dil olarak tanımlamaktadır. Elçioğlu, kurum diline, kurum çalışanları ve kuruma dışarıdan gelenlerin dili olarak bakılması gerektiğini düşünür (2007: 21). Bu sebeple kurum dili, iki farklı dil kullanımını içerisinde barındırmaktadır. Kurum çalışanı meslek dilini, kuruma dışarıdan gelen ise günlük dili kullanır. Bu yüzden kurum dilinin toplumsal ve bireysel yönünün olduğunu söylemek mümkündür. Bu açıdan bakıldığında dil kullanımının belirli amaçları vardır. Kurumun amaçları hem bireysel dil kullanımını hem de kullanılan dili düzenleyip yönlendirmektedir (Duman, 2005: 1-2).

Kurum kavramının sosyolojik anlamı ile dilbilim alanındaki anlamının farklı olması, kurum dilinin tanımlamasını da güçleştirmektedir. Dilbilim alanında yapılan yerli ve yabancı çalışmalar

⁴ Kurumlar farklı disiplinlerde farklı şekillerde sınıflandırılabilir. Örneğin Goffman, yaptırım gücü yüksek olan kurumları ‘totale Institutionen’ olarak tanımlar ve total kurumları beş kategoriye ayırır. (Bayır, 2018: 49)

göz önünde bulundurulduğunda, kurum kavramının bazen fiziki alanla sınırlandırıldığı bazen de toplumsal rolünün ön plana çıkarıldığı görülmektedir.

3. Söylemin Kurumsallaşması ve Kurumsal Söylem

Kurumsal söylem (institutional discourse) ile söylemin kurumsallaşması aynı kavram değildir. Kurumsal söylem, söylemin kurumsallaştığı kurumlarda ortaya çıkarken söylemin kurumsallaşması ise yalnızca kurumlara has bir özellik değildir.

3.1. Söylemin Kurumsallaşması

Genel olarak kurumsallaşmak, “kurumsal duruma gelmek, örgütlü duruma gelmek ve süreklilik kazanmak” (Komisyon, 2011: 1539) anlamında kullanılır. Tanımdan da anlaşılacağı gibi kurumsallaşma kavramı yalnızca kuruma ait bir terim olarak kullanılmamaktadır. Ancak kurumlar için kurumsallaşmak zaruri bir husustur. Kurumsal yapıya dönüşmeyen veya dönüşmeyen örgütlerin varlığını devam ettirmeleri mümkün değildir.

Kurumsal kavramı, sosyal yapılandırmacı bir gerçeklik görüşünden türemiştir ve tüm kurumların paylaşılan alışılmış uygulamaları, eylemlerin tipleşmesiyle oluşur. Berger ve Luckmann, kurumlardaki dil anlayışını şöyle ifade eder:

“Kurumları dil kullanımına etki eden belirli sabit ortam türleri olarak görmek yerine dil ve etkileşim, kurumu dinamik yollarla inşa eder. Konuşma ve metnin istikrarlı ve kalıcı özellikleri, belirli sosyal ortamlar aracılığıyla bir araya getirilir: 'kurumsallaşma', aktör tipleri tarafından alışılmış eylemlerin karşılıklı bir tipleştirilmesinin olduğu her yerde meydana gelir.” (Akt. Roberts, 2009: 181).

Berger ve Luchmann, kurumsallaşma için aktörleri başat unsur olarak görürken Phillips, Lawrence ve Hardy, kurumsallaşma için temel unsuru, dil ve söylem olarak görür. Onlara göre kurumlar, söylem yoluyla oluşturulur ve kurumsallaşmaya teşvik edenler eylem değil eylemleri tanımlayan ve ileten metinlerdir. Çünkü; eylemler, metinler aracılığıyla yaygınlaşır ve başkalarının eylemlerini de etkiler. Bu sebeple kurumlar, eylemleri etkileyen söylemsel faaliyetlerin bir ürünü olarak anlaşılabilir: (2004: 635)

“Kurumsallaşma, bir eylemin doğrudan gözlemciler tarafından basitçe taklit edilmesiyle değil daha ziyade iş arkadaşları ve meslektaşlar arasındaki konuşmaya dayalı açıklamalardan, kılavuzlardan, kitaplar ve dergi makaleleri gibi daha ayrıntılı ve yaygın olarak dağıtılan metinlere uzanan destekleyici metinlerin oluşturulmasıyla gerçekleşir. Söylemler, kurumları yürürlüğe koyan ve daha fazla metin üretilmesine yol açan eylemleri şekillendiren sosyal olarak oluşturulmuş, kendi kendini düzenleyen mekanizmaları sağlar. Böylece söylemsel alan, mevcut eylemlerin gerçekleştiği arka plan olarak işlev görür. Bazı eylemleri mümkün kılarken diğerlerini kısıtlar.” (Phillips vd., 2004: 637).

Söylemin kurumsallığı, mutlaka fiziksel ortamlarda ortaya çıkmasıyla belirlenemez. Katılımcılar, kurumsal olarak ilgili faaliyetlerde bulunduğu ve bunları başardıkları sürece söylemin kurumsal olduğu söylenebilir (Drew ve Sornojen, 2011: 193).

Bu anlayışla bakıldığında kurumlar, söylemsel ürünler olsa da tüm söylem ürünleri kurumsal değildir. Örneğin bir sivil toplum kuruluşu temsilcisinin yaptığı bir konuşmada, kullandığı sloganda, özel bir şirket çalışanlarının kendi içinde kullandıkları dilde, bir hasta-doktor etkileşiminde, TV haber spikerinin sunumunda, okulda öğretmen-öğrenci etkileşimlerinde, hapishanelerde, mahkeme salonlarında, danışmanlık seanslarında, siyasi partilerin açıklamalarında, yüz yüze veya telefonla müşteri temsilcileri ile görüşmelerde ve buna benzer birçok durumda söylemin kurumsallaştığını görmek mümkündür. Ancak bahsettiğimiz bu durumlarda hangisinin kurumsal söylem olup olmadığı hususunda görüş ayrılıkları mevcuttur.

Özellikle son yıllarda analistlerin söylemin kurumsallaştığı alanlara ilgi duyması -her ne kadar ülkemizde sayısı az da olsa- kurumsal söylem, işyeri söylemi, siyasi söylem, ırkçılık söylemi, feminist söylem, örgütsel söylem, sınıf söylemi, şirket söylemi ve profesyonel söylem gibi başlıklar altında çalışmaların artmasını sağlamıştır. Bu artış, belli başlı kavramların birbirinin yerine kullanılmasıyla beraber bir karışıklığa da sebep olmuştur.

Özetlemek gerekirse, söylemin kurumsallaşması yalnızca kurumlarda değil aynı zamanda örgütlü diğer yapılarda da görülen bir kavramdır. Bu bağlamda, çalışmamızda söylemin kurumsallaştığı, devletin kamu organlarıyla ilgili olan kurumlarda “kurumsal söylem” kavramına yer vereceğiz.

3.2. Kurumsal Söylem (Institutional Discourse)

Kurumsal söylemin tanımlanması, her iki kelimenin de tartışmalı olması sebebiyle oldukça zordur. Neyin kurumsal olarak sayılacağı, disiplinler geçmişlere ve epistemolojik görüşe bağlıdır. Bu sebeple esnek bir kavram olan *söylem* ile, geniş bir kapsama sahip olan *kurumsalın*⁵ yan yana gelmesiyle oluşan *kurumsal söylem* dair sınırlar koymak bir hayli güç görünmektedir.

Kurumsal söylem kavramı, kamusal iletişim alanına aittir ve bir kurum ile hedef kitleleri (iç ve dış) arasındaki etkileşime dayanır. Siyasi söylemlerde, reklam ve benzeri alanlarda olduğu gibi, kurumsal söylem de birçok şekilde (sözlü, yazılı, çoklu ortam) ortaya çıkar (Stamatescu, 2022: 51).

Kurumsal söylem (institutional discourse), bir kurum temsilcisi/sözcüsü ile kuruma dışarıdan katılanlar arasında gerçekleşen ve kullanılan dilin etkileşim doğasının ve konuşmacıların

⁵“Kurumsal” ifadesi “1. Kurumla ilgili. 2. Değişik birim ve fonksiyonlarıyla bir kurumun niteliklerine tam anlamıyla sahip olan.” şeklinde açıklanmaktadır. (TDK, 2011: 1539)

hedeflerinin kurum tarafından belirlendiği, etkileşim amacının ise iş veya iş yapmak olarak tanımlandığı konuşmalar olarak açıklanmaktadır. Ayrıca kurumsal söylemin ayırt edici özellikleri ‘konuşmacılar arasındaki asimetri’, ‘sosyal asimetri’, ‘söylemsel asimetri’, ‘soru-cevapların önemi’, ‘sabitlenmiş söz edimleri’, ‘kurumsal yönelim’, ‘kısıtlamalar’ ve ‘kurumsal konuşmalar ve kamusal bağlamlar’ olarak belirtilir (Freed, 2015: 1).

Kurumsal söylem, bir kurumun resmi kimliğini ve değerlerini yansıtan ve koruyan söylem olarak açıklanabilir.

Bir kurumu temsil eden bir kişinin, hizmetini arayan başka bir kişiyle karşılaştığı söylemi kurumsal söylem olarak tanımlayan Agar, klinik ve mahkeme salonu söylemlerini uygulamalı olarak inceler ve kurumsal söylemin üç şeyi başarması gerektiğini ifade eder: teşhis, direktif ve raporlama. Teşhis, kurum temsilcisinin kuruma dışarıdan katılanın problemini çözmek için sınırlı sayıda sunduğu çözüm, kurumsal çerçeve olarak tanımlanır. Teşhis, kurum temsilcisinin danışanın işi ile ilgili konuşma yollarını kurumunkine uygun şekilde yönlendirdiği söylemin bir parçası, kurumsal çerçeveye uydurduğu süreçtir. Direktif ise teşhisin amaçlarından biridir. Kurum temsilcisi, direktif ile katılanı bir şeyler yapmaya yönlendirir. Rapor ise, kurum temsilcisinin ürettiği kurumsal söylemin özetidir (1985:147-160).

Oger ve Olivver kurumsal söylemi, geniş anlamda, devlete gerekli bir atıfta bulunmadan, belirli ortamda değişen derecelerde ‘yetkili’ söylemler olarak kabul edilebilecek tüm söylemler (sendikaların üretimleri, siyasi parti genel merkezleri, meslek birliklerinin tüzükleri, özel okul ve resmi okul müfredat ve yönetmelikleri) olarak açıklar; dar anlamda ise “ister devlet memuru ister siyasi temsilci olsun, devlet aygıtında yasal olarak yazılı bir pozisyonda bulunan tekil veya kolektif bir ifadeci tarafından resmi olarak üretilen söylem.” şeklinde tanımlar (2003: 127-128).

Popova, kurumsal söylemi “sosyal kurumlarda iletişimin bir parçası olarak gerçekleştirilen söylem” olarak tanımlar ve kurumsal söylemin temel karakteristiğinin yalnızca bir şey için verilen mesaj değil aynı zamanda toplumsal anlamların yaratılması olarak belirtir. Kısacası Popova, söylemi kurumun var oluş biçimi olarak görür (2015: 295).

Karasik kurumsal söylemi, “toplumun belirli ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yaratılmış bir sosyal oluşum içinde, sosyal açıdan önemli ve belirli roller üstlenen inşaların geleneksel, kültürel olarak koşullandırılmış, normatif bir konuşma etkinliği” olarak tanımlar. Kısacası Karasik’e göre kurumsal söylem, statü-rol ilişkilerinin verili çerçevesi içerisindeki iletişimdir. Karasik, kurumsal söylem türlerini -her ne kadar birbirlerinden ayrılması güç olsa da- “siyasi, diplomatik, idari, yasal, askeri, pedagojik, dini, mistik, tıbbi, kitle ve sahne bilgisi, iş, reklam, spor, bilimsel” olarak sıralar ve bu türlerin belirlenmesi için “katılımcılar, kronotop (zaman ve uzam), hedefler, değerler, stratejiler, materyal (tema), çeşitler ve türleri, emsal (kültürel) metinler ve söylemsel formüller” gibi bileşenlerin dikkate alınması gerektiğini ifade eder (Akt. Popova, 2015: 296).

Kurumsal söylemi, sosyal bir pratik biçimi ve iletişim şekli olarak gören Kachmar, kurumsal söylemde iletişimcilerin rollerini, sınırlı bir dizi özellik içinde gerçekleştirdiklerini ve belirli bir statü üyeleri olarak hareket ettiklerini ifade eder. Kısacası Kachmar, kurumsal söylemi “insanların konuşabileceği pozisyonları belirleyen ve bazı konuşmacıların belirli türdeki söylemsel eylemlere erişimini kısıtlayan konuşma” olarak tanımlar. (2021: 81)

Son olarak Silverman, kurumsal söylemi, bir katılımcının mevcut kurumsal rolü ile mevcut söylemsel rolü (örneğin soru soran, cevaplayan veya fikir veren) arasındaki ilişkinin, konuşmanın organizasyonunu ve yörüngesini şekillendiren yerel bir fenomen olarak ortaya çıktığı bir etkileşim biçimi olarak tanımlar. Başka bir deyişle Silverman’a göre kurumsal söylem, insanların kurumsal karşılaşmalarda gerçekleştirdikleri etkileşimsel ve söylemsel rolleri ile kurumsal kimlikleri ve statüleri arasındaki bu etkileşimin bir sonucu olarak üretilir (Thornborrow, 2014: 7).

Yukarıda verdiğimiz tanımlardan hareketle kurumsal söylem kavramıyla ilgili tespit ettiğimiz ortak noktalar şunlardır:

- Kurumsal söylem, kurumsal rollerin ön planda olduğu ya da kurumsal mekanlarda ortaya çıkar ancak fiziki mekân şartı aranmaz.
- Kurumsal söylem, kurum temsilcileri ile kurumdaki hizmet alanlar arasında gerçekleşir. Ancak kurumsal söylemin devamını kurumsal temsilci sağlar.
- Kurumsal söylem, varlığını devam ettirmek için kurum tarafından oluşturulan gelenek ve normları koruma altına alırken kuruma hizmet için gelenlere karşı da bir mahremiyet sağlar.
- Kurumsal söylem, kurum gücünü hem kurum çalışanı hem de kuruma dışarıdan katılanların eylem ve söylemlerinde hissettirmek için bir baskı unsurudur.
- Kurumsal söylemde kullanılan eylemler, günlük eylemlerle aynıdır ancak anlamsal olarak kurum tarafından yeniden yapılandırılmıştır.

3.2.1. Kurumsal Söylem Analizinde Kullanılan Yöntemler

Kurumsal söylem, disiplinler arası bir kavramdır ve birkaç farklı araştırma geleneğinden doğmuştur. Sosyoloji (konuşma analizi), antropoloji (etkileşimli toplumdilbilim), eleştirel dilbilim (eleştirel söylem analizi), psikoloji (söylemsel psikoloji) ve felsefe (söz edimleri ve edimbilim) ile güçlü bağlara sahiptir (Freed, 2015: 3). Kurumsal söylem kapsamını, çözümlemede kullanılan yöntemler de değiştirmiştir.

Kurumsal ortamlarda konuşma üzerine yapılan çalışmaların büyük bir çoğunluğu konuşma analizi (conversation analysis) alanında gerçekleştirilir (Drew ve Heritage, 1992: 19). Sacks ve Schegloff ve Jefferson tarafından geliştirilen konuşma analizi, konuşmanın içsel organizasyonu ile ilgilenmekteydi (Have, 2001: 4) ve bağlamsal karakterin yönlerini göz ardı etmekteydi (Hester ve Francis, 2001: 215). Konuşma analizi ile profesyonel ve kurumsal bağlamlara odaklanan ilk yayınlar, Sinclair ve Coulthard’ın (1975) sınıf dili analizi, Labov ve Fanshel’in (1977)

terapötik söylem üzerine çalışmaları, Gumberz'in (1982) kültürler arası iş görüşmeleri, danışmanlık seansları ve O'barr'ın (1982) mahkeme salonu dili çalışmaları olmuştur (Freed, 2015: 3).

Mahkeme salonu etkileşimleri bağlamında konuşma-analitik yaklaşımını etkileşimli olarak ilk kullanan araştırmacı ise ile Drew ve Atkinson (1979) olmuştur. Genel amaçları, konuşma organizasyonunun edinilen bilgisini kullanarak kurumların nasıl *konusularak var edildiğini* göstermektir. Bu yüzden konuşma analizinin kurumsal etkileşime uygulanmasının genel programının Atkinson ve Drew tarafından gerçekleştirildiği kabul edilir (Have, 2001: 4). Sacks, Schegloff ve Jefferson'dan farklı olarak bu dönemde yapılan çalışmalarda bağlam ön planda tutulmuştur:

Konuşma analizinde *bağlam* hafife alınmaz. Onlar için bağlam önceden belirlenmiş ve katılımcıların kendi faaliyetlerinden bağımsız değildir. Bu sebeple *bağlam* ve *kimlik*, doğası gereği yerel olarak üretilen, aşamalı olarak geliştirilen ve buna bağlı olarak her an dönüştürülebilir bir kavram olarak ele alınmalıdır. (Drew ve Heritage, 1992: 21)

Tamamen kurumsal bağlamlardaki konuşmanın etkileşimli konuşma-analitik bakış açısıyla incelenmesine ayrılan Talk at Work'tün ilk cildi Drew ve Haritage (1992) tarafından yayınlandı (Freed, 2015: 1).

Her ne kadar önceleri kurumsal söylem analizcileri, kurumlardaki diyaloglara odaklanarak konuşma analizi tekniğini kullansalar da günümüzde konuşma analizi yerine eleştirel söylem çözümlemesi (critical discourse analysis) tekniği daha fazla tercih edilmektedir. Eleştirel söylem çözümlemesi kurumlardaki güç unsurları, iktidar ve söylem arasındaki ilişkinin kavramsallaştırılmasına dayanır. Fairclough, Wodak ve Dijk gibi araştırmacıların öncülük ettiği EŞÇ (eleştirel söylem çözümlemesi) kurumsal söylemde yansıtılan, güçlendirilen ve inşa edilen genellikle gizli ideolojileri ortaya çıkarmakla ilgilidir. EŞÇ, dil ile toplumsal olgu arasında köprü kurarak, toplumu dilin yalnızca bağlamsal arka planı olarak görmekten daha derin bir anlayışa kavuşturan disiplinler arası bir söylem çalışmasına dikkat çeker. EŞÇ'de çalışmanın merkezinde söylem üreticilerinin kendi çıkarlarını desteklemek için olayları nasıl yeniden bağlamsallaştırdıklarının bir açıklaması vardır. EŞÇ, kurumsal söylemlerin analitik çalışması, metinlerin dilsel olmayan iletişimsel özelliklerini giderek daha fazla dahil etmektedir (Mayr, 2015: 765-766). Foucault'nun öncülüğünde gelişen eleştirel söylem çözümlemesi, güç, direnç, politika (sosyal yararların mücadelesi, dağıtımı ve yeniden dağıtımı) ve dilin bu dinamik içerisindeki rolü üzerine yoğunlaşmaktadır. EŞÇ, söylem çözümlemesinin post-yapısalcı ayağı olarak değerlendirilir. Post-yapısalcılar, sosyal olayların çok boyutlu, açık, dinamik ve toplumlara özgü değişkenlerle şekillendiğini öne sürerler. Bu anlayışla, sosyal ortamlarda ve iletişimde kullanılan dilin, olayların hem nedenlerinden hem de sonuçlarından biri olduğuna inanırlar. Eleştirel söylem çözümlemecileri, dilin sosyal yapıda nasıl etkin bir şekilde kullanıldığını belirlemek ve tanımlamakla kalmaz; aynı zamanda bu etkinliği nasıl ve neden gerçekleştirdiğini de araştırmaktadır (Devran, 2010: 62; Yıkıms, 2021: 84; Gür, 2013: 192).

EŞÇ kullanan araştırmacılar kurumsal söyleme yeni konular ilave ederler:

- Medya kuruluşları söylemi (Fairclough 1995, Montgomery 2007)
- Dil ve eğitim söylemi (Rogers 2004, Mautner 2005)
- Dil ve hukuk (Coulthard 1996, 2000, Cotterill 2003)
- Kurumlarda iletişim engelleri (Wodak 1996)
- Kapitalizm ve neoliberalizm (Fairclough 2004)
- Bürokratik söylemler (Sarangi ve Slembrouck 1996, Ledema 1998)
- Basında ırkçılık (van Dijk 1993; Teo 2000)
- Göç karşıtı söylemler (van Leeuwen ve Wodak 1999)
- Savaş söylemleri (Montgomery 2005; Machin 2007)
- Suç ve sapkınlık (Mayr 2004, Mayr ve Machin 2012)

Kurumsal ortamlara ilgi arttıkça ve buna eleştirel söylem çözümlemesi tekniğinin popüler hale gelmesi de eklenince araştırmacıların ilgisi, söylemin kurumsallaştığı doktor-hasta etkileşimlerine, iş toplantılarına, eğitim ortamlarına, çeşitli yasal bağamlara, haber röportajlarına, siyasi tartışmalara, radyo ve televizyon talk şovlarına, iş yerlerine ve diğer çeşitli ortamlara yöneldi. Bu gelişme “kurumsal söylem” teriminin anlamında genişlemeye sebep olurken “kurumsal söylem” kavramında -özellikle de ülkemizde- bir bulanıklığa yol açtı.

4. Sonuç

Kurumlar ve kurumların nasıl çalıştıkları uzun zamandır medya, kültürel ve örgütsel çalışmalar alanında araştırma konusu olmuştur. Yakın zamanlarda okullar, mahkeme salonları, şirketler, klinikler, hastaneler, işyerleri ve hapisaneler gibi belirli kurumsal ve örgütsel ortamlarda iktidar ve söylemin nasıl işleyebildiğine dair birçok dil odaklı çalışmalara rastlamak mümkündür.

Kurum bağlamında yapılan çalışmalarda kullanılan *kurumsal söylem* kavramının tanımı ve alanı *kurum*, *kurumsal* ve *söylem* terimlerinin sınırlarının tam anlamıyla çizilememesinden bir problem olarak karşımıza çıkar. Neyin *kurumsal söylem* sayılacağı araştırmacıların *kurum*, *kurumsal* ve *söylem* ile ilgili disiplinler ve epistemolojik görüşlerine göre değişkenlik göstermektedir. Ancak, kesinlikle *kurum* ve *kurumsal* kavramları söylemin kurumsallaşmasıyla varlığını devam ettirebilir. Burada *söylem* derken yalnızca kurum çalışanları ve kuruma dışarıdan katılanların konuşmalarından söz etmiyoruz. Kurumun gelenekleri, kurallarını; kurumdaki eylemleri, kurumun iç ve dış yazışmalarının tamamını ve aynı zamanda kurum temsilcilerinin işle ilgili kurum dışında kullandıkları söylemi ve gösterdikleri eylemleri de hesaba katıyoruz. Tüm bunların bir organizasyon içinde uyumlu olması gerekmektedir. Aksi takdirde bir yapının kurumsallaşmasından söz etmek mümkün olmazdı.

Günümüzde kurumsallaşmanın yalnızca devletin kamu organlarıyla ilişkisi olan kurumlarda gerçekleşmediğinden bahsettik. Kurumsallaşma, kurum dışında birçok organizasyonda mümkündür. Bu sebeple kurumsal söylem, yalnızca kurum tanımı sınırları içerisinde ele

alınmalıdır. Son zamanlarda yapılan kurumsal söylem çalışmaları, kurumsal söylemin gerçekleştiği ortam/fiziki yapı veya organizasyonun amacı dikkate alınarak isimlendirilmiştir:

- Şirketlerde yapılan kurumsal söylem çalışmalarına *corporate discourse* (kurumsal söylem/şirket söylemi) Brezee 2013, Mautner 2015, Jaworska 2020.
- İş yerlerinde yapılan çalışmalara *workplace discourse* (işyeri söylemi) Koester 2006, Holmes 2015.
- Okul veya sınıflarda yapılan çalışmalara *classroom discourse* (sınıf söylemi) Rymes 2015, O'Connor ve Snow 2017.
- Medya alanında yapılan çalışmalara *media discourse* (medya söylemi) Fonte ve Williamson 2014.
- Ticaret alanındaki çalışmalara *commercial discourse* (ticari söylem) Ferrero ve Arias 2014.
- Kültürel çalışmalara *intercultural communication discourse* (kültürlerarası iletişim söylemi) Lopez-Rokha ve Guerro 2014.
- Ekonomi alanındaki çalışmalara *economic discourse* (ekonomi söylemi) Brødsgaard ve Rutten 2017, Butko 2023.
- Tıp alanındaki çalışmalara *medical discourse* (tıbbi söylem) Wilce 2009, Halkowski 2011.
- Siyaset alanındaki çalışmalara ise *political discourse* (politika söylemi) Donati 1992, Dijk 1997, Wilson 2015.
- Mahkemelerde kullanılan kurumsal söylem çalışmalarına *courtroom discourse* (mahkeme söylemi) Ehrlich 2010, Tody 2010.

Tüm bu açıklamalar dikkate alındığında *institutional discourse* olarak uluslararası literatürde adlandırılan kurumsal söylemi, “*resmi kurum söylemi*” ya da “*kurum söylemi*” olarak isimlendirmenin araştırmacıları bir nebze de olsa da “kurum”, “kurumsal” ve “söylem” kavramlarının bulanıklaşmasından uzaklaştıracağını düşünmekteyiz.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

“Bu makale için etik kurul izni alınmasına gerek yoktur. Araştırma ve yayın etiğine uygun hareket edilmiştir.”

Yazarların Makaleye Olan Katkıları

“Makale tek yazarlıdır.”

Destek Beyanı

“Araştırma herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından desteklenmemiştir.”

Çıkar Beyanı

“Makale tek yazarlıdır. Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.”

Kaynaklar

- Agar, M. (1985). Institutional Discourse. *Text-Interdisciplinary Journal for the Study of Discourse*, 5(3), 147-168.
- Aktan, C. C., & Aktan, S. C. (2019). Organizasyonlar ve Kurumlar Kurallar ve Kurumların Rolü, Fonksiyonları ve Önemi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 65-82.
- Bayır, M. (2018). Egemenlik ve Gözetimin Çağdaş Biçimleri: Total Kurum, Disiplinci İktidar ve Kamp. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 1, 46-61.
- Breeze, R. (2013). *Corporate Discourse*. London: Bloomsbury.
- Butko, O. (2023). Economic Discourse: Main Peculiarities in English and Spanish. *Studia Philologica*, (2), 35-45.
- Donati, P. R. (1992). Political Discourse Analysis. *Studying Collective Action*, 136-167.
- Doty, K. L. (2010). 20. Courtroom Discourse. *Historical Pragmatics*, 621.
- Drew, P., & Heritage, J. (1992). Analyzing Talk at Work: An Introduction. In P. Drew, & J. Heritage (Eds.), *Talk at Work. Interaction in Institutional Settings* (3-65). Cambridge: Cambridge University Press.
- Brødsgaard, K. E., & Rutten, K. (2017). From Accelerated Accumulation to Socialist Market Economy in China: Economic Discourse and Development from 1953 to the Present. *Brill. China Studies Vol. 38*.
- Devran, Y. (2010). *Haber-Söylem-İdeoloji*. İstanbul: Başlık Yayın Grubu.
- Drew, P. (2005). Conversation Analysis. In K. L. Fitch & R. E. Sanders (Eds.), *Handbook of Language And Social Interaction* (71-102). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Drew, P., & Sorjonen, M.-L. (2011). Dialogue in Institutional Interactions. In T. A. Van Dijk (Ed.), *Second Discourse Studies. A Multidisciplinary Introduction* (2nd ed.). Sage.
- Duman, S. (2005). Aile Planlaması Danışmanlık Konuşmaları: Kurumsal Söylem Çözümlemesi. İstanbul: Simurg.
- Ehrlich, S. (2010). Courtroom Discourse. *The SAGE Handbook of Sociolinguistic*. London: Sage. 361-375.
- Elçioğlu, Ö., Duman, S., & Kırmılioğlu, N. (2007). Bir Kurumu Temsil Eden Hekimin Kullandığı Dildeki Güç Unsurları. *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği Dergisi*, 15(1), 19-29.
- Fairclough, N. (2010). *Critical Discourse Analysis: Critical Study of Language* (2nd ed.). London: Routledge.

- Ferrero, C. L., & Arias, C. G. (2014). Commercial Discourse. In *The Routledge Handbook of Hispanic Applied Linguistics* (512-530). London: Routledge.
- Fonte, I., & Williamson, R. (2014). Media Discourse. In *The Routledge Handbook of Hispanic Applied Linguistics* (495-511). London: Routledge.
- Freed, A. F. (2015). Institutional Discourse. *The International Encyclopedia of Language and Social Interaction*, 1-18.
- Gür, T. (2013). Post-Modern Bir Araştırma Yöntemi Olarak Söylem Çözümlemesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 5(1), 185-202.
- Halkowski, T. (2011). Medical Discourse. *Continuum Companion to Discourse Analysis*, 321.
- Hester, S., & Francis, D. (2001). Is Institutional Talk a Phenomenon? Reflections On Ethnomethodology and Applied Conversation Analysis. *How To Analyze Talk In Institutional Settings*, 206-218.
- Holmes, J. (2015). Discourse in the Workplace. *The Handbook of Discourse Analysis*, 880-901.
- Jaworska, S. (2020). Corporate Discourse. In: De Fina, A. and Georgakopoulou-Nunes, A. (eds.) *Handbook of Discourse Studies*. Cambridge University Press.
- Kachmar, O. (2021). Economic Discourse as a Type of Institutional Discourse. *Naukovî zapiski Nacional'nogo universitetu «Ostroz'ka akademiâ»*. Serîâ «Filologiâ» 1, no. 11(79), 80–84.
- Koester, A. (2006). *Investigating Workplace Discourse*. Routledge.
- Komisyon (2011), *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- López-Rocha, S., & Arévalo-Guerrero, E. (2014). Intercultural Communication Discourse. In *The Routledge Handbook of Hispanic Applied Linguistics* (531-550). Routledge.
- Mautner, G. (2015). Corporate Discourse. In Ilie C. (Ed.), *International Encyclopedia of Language and Social Interaction* (240 - 252). Wiley-Blackwell.
- Mayr, A. (2015). Institutional Discourse. In D. Tannen, H. E. Hamilton, & D. Schiffirin (Eds.), *The Handbook of Discourse Analysis* (2nd ed., Vol. 2, pp. 755-774). Wiley-Blackwell.
- Oger, C., Ollivier-Yaniv, C. (2003). Analyse du discours institutionnel et sociologie compréhensive : vers une anthropologie des discours institutionnels. *Mots. Les langages du politique*, 71(1), 125-135.
- O'Connor, C., & Snow, C. (2017). Classroom Discourse: What Do We Need To Know For Research and For Practice?. In *The Routledge Handbook of Discourse Processes* (315-342). Routledge.

- Phillips, N., Lawrence, T. B., & Hardy, C. (2004). Discourse and Institutions. *Academy of Management Review*, 29(4), 635-652.
- Popova, T. P. (2015). Characteristics Of Institutional Discourse. *Historical And Socio-Educational Thought*, 7(6-2), 295-300.
- Potter, J., & Wetherell, M. (1987). *Discourse and Social Psychology: Beyond Attitudes and Behaviour*. London: Sage.
- Roberts, C. (2010). Institutional Discourse. In Maybin, J., & Swann, J. (Eds.), *The Routledge Companion to English Language Studies*. London: Routledge.
- Rymes, B. (2015). *Classroom Discourse Analysis: A Tool For Critical Reflection*. Routledge.
- Stamatescu, C. R. (2022). Analysis of the Academic Institutional Discourse-Interdisciplinary Perspectives. *Professional Communication and Translation Studies*, (15), 51-54.
- Ten Have, P. (2001). Applied Conversation Analysis. In McHoul, A., & Rapley, M. (Eds.). *How to Analyze Talk In Institutional Settings: A Casebook of Methods*, 3-11.
- Thornborrow, J. (2014). *Power Talk: Language And Interaction In Institutional Discourse*. London: Routledge.
- Van Dijk, T. A. (1997). What is Political Discourse Analysis. *Belgian Journal of Linguistics*, 11(1), 11-52.
- Wilce, J. M. (2009). Medical Discourse. *Annual Review of Anthropology*, 38(1), 199-215.
- Wilson, J. (2015). Political Discourse. *The Handbook of Discourse Analysis*, 775-794.
- Wood, L. A., & Kroger, R. O. (2000). *Doing Discourse Analysis: Methods For Studying Action In Talk And Text*. London: Sage.
- Yıkılmış, S. (2021). *Türkiye Türkçesinde Empati Dili (Söylem Çözümlemesi)*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Extended Summary

We see that discourse is institutionalised in patient-doctor, student-teacher interactions, company meetings, workplaces, courtrooms, wedding ceremonies, customer representative meetings, political speeches, meetings of non-governmental organisations, public institutions and organisations, legal or illegal organisations. The language used in such environments where discourse is institutionalised has a number of different interactional features from everyday social speech. Especially foreign linguists have made institutions or other organised structures the focus of discourse studies since the 1960s. In Turkey, except for a few studies at the article level, the contexts in which discourse is institutionalised have not yet received sufficient attention. In the studies that have been conducted, there is a blurring of the field and limitations of the concepts of institutional discourse and institutionalisation of discourse due to the definitions of

institution, institutional and institutionalisation. However, institutional discourse and institutionalisation of discourse are not the same concept. While institutional discourse emerges in institutions where discourse is institutionalised, the institutionalisation of discourse is not a feature unique to institutions.

Institution is briefly known as the structures related to the public organs of the state, and when it is mentioned, buildings or environments such as hospitals, schools, prisons come to mind first. In some cases, the 'state-related' feature of the concept of institution is ignored and it is also used in meanings such as workplace and company. For this reason, the concept of 'institutional language' becomes difficult. Institutionalisation is a blurred concept just like the concept of institution. It is common for the concept of institutionalisation to be used in studies outside of its dictionary meaning. The fact that it is unclear what can and cannot be accepted as an institution makes it difficult to determine where institutionalisation takes place or where it belongs. As such, the combination of the term 'discourse', which is difficult to define, with the word 'institutional' creates a new area of uncertainty.

Although the boundaries of the concepts of institution and institutionalisation have not been fully drawn, the textualisation of the actions in the institution is the most fundamental element for the institutionalisation of what is accepted as an institution. Because actions become widespread and permanent through texts. With this understanding, it is possible to say that language and discourse are the basic elements for the institutionalisation of institutions.

Institutional discourse, which belongs to the field of public communication and management, has been the subject of linguistics, especially after the 1960s, as discourse researchers have turned to different contexts. Defining institutional discourse is quite difficult as both words - 'institutional' and 'discourse' - are controversial. Freed defines institutional discourse as conversations between a representative/spokesperson of an organisation and external participants in the organisation in which the nature of the interaction of the language used and the goals of the speakers are determined by the organisation and the purpose of the interaction is defined as business or doing business (2015: 1), while Agar defines it as the discourse in which a person representing an organisation encounters another person seeking its services. (1985: 147-160) In addition to many definitions that explain corporate discourse in relation to the concept of institution, it is also possible to encounter explanations such as Oger and Olivver as 'authorised discourses' in varying degrees in certain environments.

Silverman offers satisfactory explanations of institutional discourse. According to him, institutional discourse emerges from a local phenomenon in which the relationship between a participant's current institutional role and his/her current discursive role shapes the organisation and trajectory of the conversation. (Thornborrow, 2007: 7) In institutional discourse, although the institution imposes some limitations on the speakers, it is also certain that the representatives of the institution are privileged in terms of taking turns and symmetry in the conversation. Briefly, based on the definitions of institutional discourse, the characteristics of institutional discourse can be listed as follows:

- a. Institutional discourse occurs where institutional roles are at the forefront or in institutional spaces, but physical space is not required.
- b. Institutional discourse takes place between institutional representatives and those who receive services from the institution. However, the institutional representative ensures the continuation of institutional discourse.

- c. Institutional discourse protects the traditions and norms created by the institution in order to maintain its existence and provides privacy for those who come to the institution for service.
- d. Institutional discourse is an element of pressure to make the power of the institution felt in the actions and discourses of both institutional employees and external participants.
- e. The actions used in corporate discourse are the same as everyday actions but semantically restructured by the organisation

Most of the studies in the field of institutional discourse have been carried out with speech analysis. At first, speech analysis was used to examine discourse in institutional settings such as prisons, asylums, courtrooms, 911 emergency service call centres. However, today, institutional discourse analysis, studies based on the conceptualisation of the relationship between power elements, power and discourse in institutions, are carried out with the technique of critical discourse analysis. As interest in institutional settings has increased and the technique of critical discourse analysis has become popular, researchers' attention has turned to doctor-patient interactions, business meetings, educational settings, various legal contexts, news interviews, political debates, radio and television talk shows, workplaces and various other settings where discourse is institutionalised. This development has led to a broadening of the meaning of the term 'corporate discourse' and has led to a blurring of the concept of 'corporate discourse', especially in our country. In some cases, 'corporate discourse' in the field of management and commerce and 'institutional discourse' in the field of linguistics have even become confused with each other.

We have mentioned that institutionalisation today does not only take place in institutions, which we consider as the structure in relation to the public organs of the state. Institutionalisation is possible in many organisations other than institutions. For this reason, institutional discourse should be considered only within the boundaries of the definition of institution. In recent studies on institutional discourse, the environment/physical structure in which institutional discourse takes place or the purpose of the organisation are taken into consideration. For example, corporate discourse studies conducted in companies are called corporate discourse (Mautner, 2015; Jaworska, 2020; Brezee, 2013); workplace discourse (Holmes, 2015, Koester, 2006); classroom discourse (O'Connor & Snow, 2017; Rymes, 2015); media discourse (media discourse, Fonte & Williamson, 2014); commercial discourse (commercial discourse, Ferrero & Arias, 2014); intercultural communication discourse, Lopez-Rokha & Guerro, 2014; economic discourse, Brødsgaard & Rutten, 2017; Butko, 2023; medical discourse, Wilce, 2009; Halkowski, 2011), political discourse (Donati, 1992; Dijk, 1997; Wilson, 2015), and courtroom discourse (Ehrlich, 2010; Tody, 2010) have been used for studies on institutional discourse used in courts. For this reason, we think that naming institutional discourse, which is called institutional discourse in the international literature, as 'official institutional discourse' or 'institutional discourse', and naming the studies conducted by taking into account the environment/physical structure or the purpose of the organisation in which the institutional discourse takes place (prison discourse, courtroom discourse; political discourse, media discourse, etc.) will distract researchers from the blurring of the concepts of 'institution', 'institutional' and 'discourse'.